

12. Худобець О. Використання технології презентацій в практичній роботі шкільного вчителя історії // Історія та правознавство. – 2005. - №25. - № С. 19-21
13. Фоменко А., Пометун О. Сучасні комп'ютерні навчальні програми з історії та підходи до їх використання на уроках // Історія в школах України. – 2002. - №3. – С.26-30

УДК 37.013.43Онацький(477.52)(09)

Никифоров А. М.
викладач кафедри історії,
теорії музики та художньої культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

МЕТОДИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ НИКАНОРА ОНАЦЬКОГО НА СУМЩИНІ В 20-ИХ - 30-ИХ РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті визначено основні аспекти краєзнавчої діяльності Н. Онацького в контексті розбудови національної культури та освіти на Слобожанщині. Показано внесок педагога у виявлення, збереження та дослідження історико-культурних цінностей свого регіону. Визначено основні форми краєзнавчої діяльності митця: заснування художньо-історичного музею, організація та проведення етнографічних експедицій. Крім цього, автором здійснено аналіз науково-дослідної роботи Н. Онацького за результатами його краєзнавчих розвідок.

Ключові слова. Никанор Онацький, педагогічна діяльність, краєзнавство, національна ідея

Никифоров А. М. Методы краеведческой работы Никанора Онацкого на Сумщине в 20-ых - 30-ых годах XX века. В статье определены основные аспекты краеведческой деятельности Н. Онацкого в контексте развития национальной культуры и образования на Слобожанщине. Показано вклад педагога в выявлении, сохранении и исследовании историко-культурных ценностей своего региона. Выявлены основные формы краеведческой деятельности художника: основание художественно-исторического музея; организация и проведение этнографических экспедиций. Кроме этого, автором осуществлен анализ научно-исследовательской работы Н. Онацкого по результатам его краеведческих поисков.

Ключевые слова: Никанор Онацкий, педагогическая деятельность, краеведение, национальная идея.

Nikiforov A. M. Methods of the local history work of Nikanor Onatskiy in Sumy Region at 20 -th - 30-th of the XX century. In the article the basic aspects of the local lore study of N. Onatskiy in the context of national culture and education in Slobozhanshchyna were determined. His teacher's contribution in the identification, preservation and study of historical and cultural values of the region were shown. There also were determined the main forms of local lore study of the artist: establishment of Sumy museum of art and history; organization and conducting the ethnographic expeditions. In addition, the author analyzed the research work of N. Onatskiy according to the results of his locallore researches.

Keywords: Nikanor Onatskiy, educational activities, local lore, national idea.

У сучасних умовах все більше підвищуються вимоги суспільства до процесу навчання та виховання молодого покоління. У зв'язку з цим особливо важливого значення на шляху модернізації освіти в Україні набуває вивчення історії української освіти, дослідження творчого та життєвого шляху педагогів-просвітителів, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняної освіти та культури. До таких визначних просвітителів і педагогів першої половини ХХ ст. належить Никанор Харитонович Онацький (1875-1937 рр.). Вагомим розділом дослідження персоналії педагога-художника Никанора Онацького є висвітлення внеску просвітника в культурно-освітнє життя Слобідського краю, що тісно пов'язане з краєзнавчою роботою педагога. Саме тому **актуальність теми** зумовлена визначенням аспектів краєзнавчої діяльності просвітника на Сумщині.

Розвитком і проблемами краєзнавства на Сумщині опікуються науковці-педагоги А. Близнюк, В. Бутрій, В. Голубченко, О. Дідик, Л. Корж, М. Манько. Зокрема, Л. Корж вказує на важливе значення дослідження персоналії, що має спиратись на місцевий історичний матеріал, на відновлення імен забутих та маловідомих представників педагогічної думки, творча доля яких пов'язана з нашим краєм. Аналіз літературних джерел дає нам підстави стверджувати, що особистість Н. Онацького привертала увагу культурно-громадських діячів, науковців: педагогів, біографів, істориків, краєзнавців, літературознавців, мистецтвознавців, етнографів з початку ХХ століття і до сьогодні. Зокрема, біографію Никанора Онацького вивчали Г. Ареф'єва, В. Граб, Г. Петров, Б. Ткаченко, Т. Кулик, Я. Коцур, М. Петренко, В. Скакун, Л. Сапухіна, Б. Сидоренко, Н. Юрченко; окремі аспекти теоретико-мистецьких публікацій та наукових розвідок Н. Онацького аналізують Д. Кудінов, Н. Подоляка, С. Побожій, Ю. Ступак Л. Федевич, В. Ханко; науковці Г. Андрусенко, Л. Мельник, Б. Піаніда, В. Рубан, А. Скалацький, М. Тимошенко досліджували його просвітницьку спадщину крізь призму образотворчого процесу; широким колом дослідників різних регіонів України проаналізовано творчий здобуток

художника, що зберігається в збірках художніх музеїв, висвітлено його наукове і просвітницьке значення в культурно-освітньому житті українців.

Безперечно, у дослідженні життєвого шляху та творчої діяльності Н. Онацького простежуються значні зрушення, але науково-творча спадщина Н. Онацького в контексті мистецької освіти ще не вивчена і не систематизована. Таким чином, цілісного і всебічного аналізу культурно-просвітницької діяльності Н. Онацького, висвітлення його вкладу у розвиток української культури та освіти взагалі, та дослідження внеску Н. Онацького в краєзнавство на Сумщині зокрема, до цього часу не здійснено.

Мета дослідження: з'ясувати основні методи краєзнавчої роботи Никанора Харитоновича Онацького на Сумщині у 20-их -30-их рр. ХХ ст.

Основними формами краєзнавчої роботи в досліджуваній період на Слобожанщині були: створення музеїв, організація експедицій та проведення науково-дослідницької роботи [1]. Никанор Харитонович у своїй діяльності не оминув жодної з цих ланок краєзнавства. Вагому складову краєзнавчої роботи складають етнографічні розвідки педагога, що суттєво примножили здобутки педагогів-попередників.

Зазначимо, що збирати етнографічний матеріал Н. Онацький почав ще в юнацькі роки. Це графічні замальовки та живописні етюди із зображенням архітектурних мотивів: вітряків, клунь, комор, повіток, криниць, пасік, куточків села. На початку педагогічної діяльності опанував мистецтво фотографії та виконав сотні етнографічних фотознімків: кобзарів, лірників, гончарів, селян у національному вбранні та під час буденної роботи, фіксував типажі селян. З того часу почав збирати вироби декоративно-ужиткового мистецтва: старовинні рушники, мальовані скрині, вишиті сорочки, ткани плахти, глиняний посуд. Крім цього, цікавився усною народною творчістю, записував пісні та перекази селян. Ці матеріали нині зберігаються у фондах музеїв України і становлять джерело історичної інформації про культуру та побут населення Слобожанщини кінця ХІХ - початку ХХ ст.

Про участь Н. Онацького у піднесенні художньо-освітнього життя на Слобожанщині свідчить і те, що він був обраний делегатом Всеросійського з'їзду художників у грудні 1911 - січні 1912 рр. [8]. На початку сумського періоду педагогічної діяльності митець організує в м. Суми першу художню виставку в 1914 р. [6, с. 52]. Слід зауважити, що митець був натхненником й активним учасником першої виставки, оскільки представив більше п'ятдесяти робіт в її експозиції. На престижний рівень виставки вказує перелік учасників: «На виставке будут экспонироваться картины следующих художников: Я. Д. Андреева, (инспектор Академии Художеств), И. Я. Владимиров (Петербург), П. О. Безсонова (Казань), Н. К. Евлампиева (Сумы), П. Кузнецовой (Москва), Н. Х. Онацкого (Сумы), Рубо (професор Академии Художеств), И. Г. Еременко (Сумы), Н. И. Фешина (Казань) и др.» [8].

Наступною художньою виставкою, яку теж організував Н. Онацький у січні 1914 р., була експозиція полотен художника Є. Волошинова, що мала велике значення в культурно-освітньому просторі міста [6, с. 52].

Думка про організацію музею в Сумах виникла у Н. Онацького ще у 1918 р., коли місцева Наросвіта виділила комісію під головуванням місцевого педагога П. П. Безсонова й доручила збирати експонати. Н. Онацький, як представник системи народної освіти, був уведений до складу цієї комісії, завдання якої полягало в збиранні предметів мистецтва і старовини та зосередженні їх у приміщеннях місцевого театру. Таким чином ідея Н. Онацького про створення музею в Сумах набувала свого поступового розвитку, але її втілення залежало від наявності музейного матеріалу. Спочатку це була невелика кількість поодиноких предметів мистецтва і старовини, які стихійно надходили до Сум протягом 1917–1918 рр. зі зруйнованих революцією й громадянською війною навколишніх садиб і маєтків. Зібравши певну кількість, комісія почала дбати про помешкання, але наступ денікінців у 1919 р. та складне становище на фронті призупинили справу. Разом із загонами білогвардійців до Сум поверталися власники зібраних речей і вимагали їх повернення. Після відходу «білих» наприкінці цього ж року в Сумах був організований «Палац Праці», куди знову звозилися цінні речі з панських маєтків. Багато цінних речей пропало, а ті експонати (близько тисячі екземплярів), що вдалося зібрати вдруге, Н. Онацький вважав не мали мистецької цінності: «Все це було розміщено в фойє і музейного характеру не мало» [5, с. 5].

За складних історичних умов діячі культури і мистецтва України створювали пам'яткоохоронні товариства, що сприяло захисту колекцій від руйнування або й повного фізичного знищення в умовах вимушеної еміграції та визвольних змагань в Україні 1917 – 1920 рр. У лютому 1919 р. організовано Всеукраїнську комісію охорони пам'яток мистецтва і старовини (ВУКОПМІС), яка опікувалася питаннями обліку та збереження, а згодом націоналізації і впорядкування величезної кількості мистецьких цінностей із садиб та палаців, монастирів та ліквідованих державних закладів. У зв'язку з цим у березні 1920 р. при Сумській Наросвіті було організовано секцію образотворчих мистецтв на чолі з Н. Онацьким.

Просвітник розробив проект організації першого в Сумах музею, який був затверджений Повітовим Виконкомом, і одразу його призначили «на завідувача і організатора». Призначення Н. Онацького на посаду директора майбутнього Сумського музею (1 березня 1920 р.) не було випадковим: націоналізовані пам'ятки старовини носили явно мистецький характер, а серед членів спеціальної комісії, створеної у 1918 р. під егідою Наросвіти для збирання предметів старовини і мистецтва, які надходили до Сум з поруйнованих навколишніх

садиб і маєтків, тільки він мав повну фахову освіту. Таким чином, саме як фахівцю з образотворчості, першому і єдиному в той час у регіоні професійному художнику, йому було доручено організацію музею.

З ліквідованого «Палацу Праці» цінні речі передано до музею, крім того, розпочалося широке й систематичне збирання мистецьких речей по панських маєтках, будинках, склепах трудсоцбезу, державних установах та громадських організаціях: «У цей час твори з націоналізованих приватних колекцій значно поповнили фонди існуючих музеїв і стали основою багатьох новостворених музеїв у Лебедині, Сумах, Володимирівці, Харкові, які очолили С. Таранушенко, Б. Руднев, Н. Онацький, М. Черногоубов та ін.» [2, с. 501].

Слід зауважити, що в 1919 р. в одному із сумських особняків, що нині відомий як пам'ятка архітектури під назвою «Будинок Сумовської», було виявлено частину складеного художнього зібрання знаного київського колекціонера Оскара Гансена. Розпочалася передача до музею великої колекції київського колекціонера, яка започаткувала основу мистецької збірки Сумського музею. У той час Н. Онацький був призначений головним експертом щодо систематизації і складання описів цього зібрання. Художник за покликанням і професією, він дбав перш за все про збирання художніх творів, бо добре розумівся в мистецтві. Щодо О. Гансена, за спогадами Н. В. Онацької, то це був син багатія, багато тратив коштів на придбання картин, які під час революції хотів вивезти за кордон, але не встиг. Відкрилося це так: на ринку почали з'являтися коштовні фарфори та інші речі, тоді було знайдено склад запакованих речей і все забрано до музею [9]. Тільки з передачею в музей колекції О. Гансена в 1921 р. всі попередні музейні надходження Н. Онацький систематизував і сформував в науково обгрунтоване музейне зібрання, яке в кінці 1922 р. налічувало більше 8 тисяч одиниць збереження [7].

Про колекцію О. Гансена, що поклала початок експозиції СОХМ і вірогідність, і як її збирав Н. Онацький можливо лише здогадно реконструювати, так як описи колекції О. Гансена, які були складені в 1920-ті рр. Н. Онацьким, а також усі документи, які зберігали його підпис, були вилучені після репресії.

Наступною проблемою Н. Онацького було приміщення для вже чималої музейної колекції. До першого «помешкання» музею був приєднаний другий будинок на 7 великих кімнат (колишній Сполучений Банк). За короткий час усі 12 кімнат зайняв музей. При швидкому збільшенні нових експонатів змушений був приєднати третє помешкання на 11 кімнат. Таким чином музей мав три помешкання на 23 кімнати, сполучених між собою прорубаними в мурах дверима із загальним парадним входом. Доказом цьому є Доповідна інструктора Губкописа Н. А. Гедройца про стан справ щодо охорони пам'яток мистецтва та старовини в Сумах «Закрепить для Сумского художественного музея и склада художественных ценностей двух помещений - дома Городского банка и Дома Соединенного банка со смежным и по представленному плану вполне подходящих для Музея» [13, арк. 129]. Аналіз цих матеріалів указує, що саме в цих будівлях була започаткована колекція та вперше відкритий Н. Онацьким Сумський художній музей. Таким чином установлено, що протягом перших кількох років музею поступово були передані три колишні банківські споруди, після сполучення яких між собою заклад уже мав нормальні умови для подальшого розвитку.

На важливість культурно-освітнього значення музею для Н. Онацького вказує його заснування (що припадає на 1920 - 1922 рр.), яке проходило в неймовірних умовах хвороб, голоду, холоду й відсутності будь-якої платні протягом 11 місяців (1922 р.). Незважаючи на складне становище в країні, просвітник і його помічники продовжують самовіддано працювати та проводити освітню роботу з населенням краю.

У зазначений період Н. Онацький велику увагу приділяє краєзнавчій діяльності як у культурно-освітній роботі з населенням, так і в педагогічній практиці. Доказом цьому є організація в березні 1920 р. при окружній Наросвіті секції образотворчого мистецтва на чолі з Н. Онацьким, метою якої була краєзнавча робота. Підтвердженням проведення краєзнавчої роботи Н. Онацьким на Сумщині є низка архівних документів [8; 9; 10].

Слід зауважити, що музеї України, у тому числі й Сумський художньо-історичний музей, на початку радянської доби виконували велику культурно-просвітницьку роботу серед населення. О. Федоровський розвиває цю ж думку в статті «Краєзнавча робота в Харкові і на Слобожанщині»: «...краєзнавча робота, не дивлячись на найтяжчі обставини, не припинялася, а з відновленням нормальних умов швидко росте й розвивається. Ми в останній час бачимо, як виникають цілі низки невеликих повітових музеїв, що все ведуть ту або іншу краєзнавчу роботу, зустрічаємо спроби організації гуртків чи товариств вивчення місцевого краю...» [12, с. 192].

Зазначимо, що частина сумських шкіл використовувала музей з навчальною метою. У таких випадках під керівництвом Н. Онацького проводилися бесіди або читалися лекції на визначені школами теми. Отже, він налагодив співпрацю закладів освіти з історико-художнім музеєм.

Осередком краєзнавчих розвідок на Слобожанщині була заснована Никанором Онацьким художня студія при художньо-історичному музеї. Ця студія була по суті ще однією формою краєзнавчого дослідження Сумщини, яка в першу чергу покликана сприяти пошуку, дослідженню та збереженню культурних цінностей свого регіону. Тут Никанор Харитонович гуртує учнів, робітничу молодь, студентів, краєзнавців, активістів і рятує численні скарби мистецтва, що розпоршилися по маєтках Хрущова, Капніста, Аненкова, Голіцина, Харитоненка, Суханова. У програмі навчання студії Н. Онацького передбачено пленерне малювання, по-перше, з метою виховання любові та шани до рідного краю; по-друге, для виконання замальовок цінних історичних

місць, етнографічних об'єктів. З цією ж метою педагог вважав необхідним навчати дітей та молодь фотомистецтву.

Для виконання такої грандіозної роботи Никанор Харитонович створив по всій окрузі мережу помічників і таким чином долучив до пошукової роботи учнів, молодь та небайдужих людей. Цю роботу він висвітлив на сторінках розвідки «Організація мережі кореспондентів Сумського музею» (1929) [3] та «Вивчаймо рідний край: про утворення окружного краєзнавчого комітету» (1927) [2]. Справа в тому, що активізація педагогічної думки в галузі шкільного краєзнавства припадає на 20-ті – 30-ті рр. ХХ ст. Завдяки працям М. Грушевського, М. Сумцова, С. Таранушенка та інших були здійснені краєзнавчі дослідження окремих регіонів України. Харківський просвітник-мистецтвознавець Стефаній Таранущенко організував в Україні широку мережу помічників-краєзнавців. Сумську ланку цієї мережі очолив Никанор Онацький, який на терені Слобожанщини організував свою мережу помічників.

Краєзнавча робота педагога здійснювалася Н. Онацьким як з учнями, студентами, так і в контексті культурно-освітньої роботи з дорослими.

Водночас його методи краєзнавчої роботи були спільними як для навчальної, так і позанавчальної діяльності.

Значимо, що позанавчальну краєзнавчу роботу Н. Онацький здійснював у формі учнівських груп. Така діяльність учнів у галузі вивчення рідної місцевості не лише сприяла ефективності навчально-виховного процесу, але й виконувала функцію українознавства. Школи узгоджували свою пошукову та просвітницьку роботу з центральними органами краєзнавства, брали активну участь у створенні та діяльності краєзнавчих гуртків, об'єднань, комісій, плідно співпрацювали з науковцями та краєзнавчими музеями, створюючи значну джерельну базу про рідний край.

У цей період на Слобожанщині набула поширення практика створення шкільних музеїв. Відзначимо, що Н. Онацький займався і цією роботою, зокрема, в освітніх закладах, де викладав мистецькі дисципліни. Системність краєзнавчої роботи в школах регіону, що забезпечувалася не лише навчальною, а й позанавчальною діяльністю учнів проводилася у шкільних гуртках та шкільних музеях на чолі з Н. Онацьким. Тут проводили екскурсійну роботу, пошукову, розвідки архітектурних, історичних, етнографічних та інших пам'яток рідного краю. Завдяки такому підходу зберігалися від знищення об'єкти матеріальної та духовної культури регіону, а учні залучалися до активного вивчення історії та культури рідного краю, набували навичок роботи з пошуку, обробки та збереження експонатів, їх демонстрації, опису.

Крім того, краєзнавчу роботу проводив педагог і з студентами в позанавчальній діяльності (художньо-історичний музей, гурток образотворчого мистецтва в інституті Соцвиховання, художня студія, творча майстерня).

Найбільш ефективною формою практичної роботи Никанора Онацького щодо вивчення свого регіону були експедиції із залученням широкого загалу, що сприяли як поповненню музейних експозицій, так і поглибленому вивченню рідного краю. Необхідно зазначити, що дослідження археологічних пам'яток він проводив як разом з іншими науковими працівниками, так і самостійно, активно займаючись збором етнографічних, історико-краєзнавчих матеріалів, серед яких вагоме місце відведено шевченківській тематиці. Для цього Н. Онацький організував пошукові експедиції, був їх незмінним учасником. Лише в 1926 р. ним були організовані експедиції до Лебедина, Тростянця, сіл Славгород, Лифине, Великий Прикіл [7, с. 3]. Таким чином учений зібрав для музею багато рідкісних творів українського, російського та зарубіжного мистецтва, меблі, старовинні килими, фарфорові і фаянсові вироби, колекцію художнього скла, предмети, знайдені ним під час археологічних розкопок на Сумщині. Зокрема у Славгороді (нині Краснопільський район) знайшов картину Рубенса «Христос на соломі», яка, ймовірно, була ескізом до центральної частини Рубенсівського триптиху, що зберігається в Антверпенському музеї [14, с. 46].

У 1926 р. Пленум Всеукраїнського Археологічного Комітету при Академії наук України обрав його уповноваженим з охорони пам'яток старовини, мистецтва та природи Сумщини, а згодом - кореспондентом Всеукраїнського комітету захисту пам'яток культури при Академії наук УРСР. За дорученням того ж комітету Никанор Харитонович проводив розкопки під Сумами разом з провідним археологом М. Макаренком, брав участь у розкопках близько 20 курганів, здійснив натурне обстеження ряду археологічних пам'яток на околиці Сум, що сприяло поглибленому вивченню рідного краю. У цьому ж році Н. Онацький склав археологічну карту Сумської округи, розпочав систематичне обстеження пам'яток культури і природи. У 1927 р. отримує звання кореспондента Українського Комітету Охорони пам'яток культури [9].

Наприкінці 1922 р. завдяки Н. Онацькому було відкрито першу музейну експозицію. За основу її побудови Н. Онацький використав принцип показу за матеріалами з техніки виконання творів мистецтва: у перших двох залах експонувалися графічні твори як відомих вітчизняних художників, так і французьких, італійських, американських майстрів. Живописні роботи вітчизняних художників (українських і російських) ХVIII – початку ХХ ст. були розміщені у декількох окремих залах разом з вітчизняною скульптурною пластикою і декоративним мистецтвом.

Так само експонувалися в трьох залах твори живопису та декоративного мистецтва західноєвропейських і східних майстрів XVII - XIX ст. Незважаючи на те що вітчизняне мистецтво в експозиції репрезентувалося в руслі загальноросійської культури, українське національне спрямування було очевидним.

Тож дві зали Н. Онацький оголосив «українським відділом» з визначенням його як найбільш повного й цікавого відділу минулого життя України, тут експонувалося старе українське скло, старі українські килими, старі вишивки, межигірські фаянсові вироби, невеличка збірка козацької зброї, картини різних художників з українського життя. Означене вказує на пріоритетне значення національного спрямування в культурно-освітній роботі просвітника.

Першочерговою складовою в підвищенні освітньо-культурного рівня населення Сумщини Н. Онацький, вважав діяльність Сумського художньо-історичного музею. Тому багато уваги приділяв створенню експозицій, підбору тематики та визначенню концепції, виготовленню підписів до експонатів та ілюстративного ряду, екскурсійній роботі, розробці та проведенню лекцій.

Аналіз архівних документів указує на широкий діапазон тематик проведення екскурсій, ним розроблених, тільки в 1926 р. було проведено 320 з виробничої, 23 з історичної, 56 з природничої тематики, а саме:

- в археологічному відділі - «Минуле Сумщини», «Археологічні дослідження на Сумщині», «Сумське городище», «Кам'яна, бронзова й залізні доби», «Могрицький шамот», «Слов'янський посуд»;
- у художньому відділі - «Українські народні вироби (килими, вишиванки, скло)», «Культура України в минулому», «Нові традиції в мистецтві (кубізм, футуризм і авангардизм)»;
- пролетарське мистецтво - «Порцеляна російська й закордонна», «Мистецтво східних народів».

Крім цього, музей під керівництвом Н. Онацького широко практикував систему виставок до проведення різних заходів, у контексті освітньої роботи з населенням, з приводу тих чи інших нагод, зокрема: «Історія книжки», «Історія друку», до шевченківських днів, до 20-х роковин революції 1905–1907 рр., до 200-річчя Академії наук; виставки археологічних надходжень, революційних плакатів, а також ті, які присвячені історії Слобожанщини. Тільки в жовтні-грудні 1925 р. проводились екскурсії з таких тем: «Археологічні дослідження на Сумщині», «Минуле Сумщини», «Селянська Спілка», «Селянський рух на Сумщині», «Революція 1905 року на Сумщині» «Повстання декабристів», «В. І. Ленін і 1905 рік» [10].

Означене дає нам підстави стверджувати, що історико-краєзнавча тематика посідала значне місце в культурно-освітній роботі педагога-просвітника.

Звіт Н. Онацького «Про кількість експонатів СХМ у 1925 - 1926 рр.» доводить стрімке поповнення музейної колекції і дає уявлення про характер музейної збірки, що є основою для культурно-освітньої роботи в краї: з 4595 представлених експонатів 2049 мали історичний профіль, з них 1219 - археологічних та історичних предметів, 20 одиниць зброї, 510 - з історії революційного руху, 300 - виробничого характеру [10, арк. 35, 35 зв.].

На початку 1927 р. роботу зі створення музею було завершено і на секції образотворчих мистецтв міськради заслухано доповідь Н. Онацького «Про стан Сумського округового музею». Можна припустити, що це відбулося на прохання директора музею. Як видно з резолюції по доповіді, рішення секції були спрямовані як на підтримку організатора музею, так і на подальший розвиток музейної справи в цілому.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, на основі проведеного дослідження маємо можливість визначити основні методи краєзнавчої роботи Н. Онацького на Сумщині в 20-их - 30-их рр. XX ст. в контексті культурно-просвітницької діяльності, що спрямована на виховання у дітей та молоді: національної самосвідомості, загальнолюдських цінностей; поваги до історичного минулого свого народу; шанобливе ставлення до культурно-мистецької спадщини свого регіону; відповідальності за збереження та примноження історичних, культурних і духовних цінностей свого краю. Н. Онацький був переконаний в тому, що неможливо будувати навчально-виховний процес у відриві від краєзнавчої роботи.

Відтак, принципи культурно-просвітницької діяльності Никанора Онацького, науково-творча спадщина художника-педагога надають нам підстави віднести його до подвижників краєзнавчого руху на Сумщині у 20-их - 30-их рр. XX ст. На наше глибоке переконання краєзнавчий аспект плідної діяльності просвітника повинен бути використаним в освітній теорії і практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугрій В. С. Основні форми краєзнавчого вивчення Сумщини в 20-х рр. XX ст. / В. С. Бугрій // V Сумська наукова історико-краєзнавча конференція. Ч. 3. – Суми, 2004. – С. 12 - 18.
2. Мельничук Л. Мистецькі зібрання польських колекціонерів на Слобожанщині / Л. Мельничук // Художня культура. Актуальні проблеми : Наук. вісник / Ін-т проблем сучасн. мист-ва НАМ України ; Редкол. : В. Сидоренко (голова), О. Федорук (гол. ред), І. Безгін [та ін.]. - К. : ХІМДЖЕСТ, 2010. - Вип. 7. - С. 501 - 509.
3. Онацький Н. Вивчаймо рідний край : про утворення окружного краєзнавчого комітету / Н. Онацький // Плуг і молот. - Суми. - 1927. - № 116. - С. 3.
4. Онацький Н. Організація мережі кореспондентів Сумського музею / Н. Онацький // Наша освіта. - 1929. - № 1 - 2. - С. 57 - 58.

5. Онацький Н. Сім років існування Сумського музею / Н. Онацький // Сумська округова інспектура Наросвіти; Сумський художньо-історичний музей. - Суми, 1927. - С. 1 - 15.
6. Побожій С. Художнє життя на Сумщині першої третини ХХ століття / С. Побожій // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. - Х., 2002. - № 1. - С. 49 - 56.
7. Сапухіна Л. П. Зісторії Сумського обласного краєзнавчого музею / Л. П. Сапухіна // Сумський обласний краєзнавчий музей : історія та сьогодення : зб. наук. ст. / ред. В. С. Терент'єв. - Суми : Мак Ден, 2005. - С. 3 - 20.
8. СУКМ Лист Н. Н. Онацької до Г. Петрова про участь Н. Онацького у Всеросійському з'їзді художників у Петрограді в грудні 1911 - січні 1912 р. та про дружні стосунки сім'ї Онацьких з К. М. Даценко - рідною сестрою Остапа Вишні (1986) // КН-32386, Д-5925, 4 с.
9. СУКМ Лист Н. В. Онацької до Г. Петрова з уточненням дат викладацької діяльності Н. Онацького в Сумський період та про призначення його завідуючим художнім музеєм 1920 р. оскільки він єдиний фахівець у Сумах у цій галузі (1968) // КН-31983, Д-5756, 1 с.
10. СУКМ Звіт Н. Онацького про роботу Сумського округового художньо-історичного музею за I квартал 1926 р. // ф. 33, оп. 1, спр. 27, арк. 2, 10, 10 зв, 35, 47.
11. Ткаченко Б. Погром : документальний нарис / Б. Ткаченко. – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2010. – С. 282 - 364.
12. Федоровський О. Краєзнавча робота в Харкові і на Слобожанщині / О. Федоровський // Червоний щлях. - 1923. - №3. - С. 186 - 194.
13. ХАДО Доповідна інструктора Губкописа Н. А. Гедройца про стан справ по охороні пам'яток мистецтва та старовини в Сумах (1920) // ф. Р - 4365, оп. 1, спр 32, арк. 129.
14. Юрченко Н. До питання походження старої колекції музею / Н. Юрченко // Художній музей : минуле та сучасність : матеріали наук. конф., присвяченої 80-річчю заснування Сумського художнього музею ім. Н. Онацького / ред. Л. К. Федевич. - Суми : ДОУНБ ім. Н. К. Крупської, 2001. - С. 46 - 52.

УДК 37.035.6: 745/ 749

Гулей О. В.
старший викладач кафедри історії,
теорії музики та художньої культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

ПИСАНКАРСТВО В КОНТЕКСТІ КРАЄЗНАВЧОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто проблему національно-патріотичного виховання студентської молоді засобами декоративно-прикладного мистецтва. Його розробка здійснюється автором у рамках краєзнавчої підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, вагоме місце в якій займає ознайомлення студентів з традиційним народним мистецтвом Сумщини.

Гулей О. В. Писанкарство в контексте краєведческой подготовки будущего учителя изобразительного искусства. В статье рассмотрено проблему национально-патриотического воспитания студенческой молодежи средствами декоративно-прикладного искусства. Его разработка осуществляется автором в рамках краеведческой подготовки будущих учителей изобразительного искусства, весомое место в которой занимает ознакомление студентов с традиционным искусством Сумщины.

Gulei O. Pysankarstvo in the context of the preparation the future Fine Arts teacher. The problem of national-patriotic education of student's youth using the methods of decoratively applied art. The author develops it within the framework of country study, which is part of future fine arts teachers' training, familiarizing students with traditional popular art of Sumsheny.

Оволодіння національними духовними та мистецькими цінностями свого народу – це важливі чинники національного виховання молоді, без якого неможливе збереження історичної пам'яті та розвиток духовності.

Проблема освітньої місії культури є предметом пильної уваги сучасної педагогіки. Певні аспекти розвитку національної мистецької освіти в Україні дістали відображення в роботах науковців: Н. Батюк, О. Гевко, М. Лазарев, С. Терещенко.

Народне мистецтво відіграє величезну роль у формуванні творчої особистості студента, у розширенні знань про культурно-історичну, морально-духовну спадщину свого народу.

Актуальність теми. Одним із традиційних видів декоративно-прикладної творчості є писанкарство. Людина здавна наносила на шкаралупу яєць чарівні, магичні, знаки. Ще тоді, коли й писати не вміла. Пташині яйця, у свідомості людей споконвіку символізували саме життя. Таїна збереження й зародження нового життя заворожувала людей і, відповідно, спровокувала символічні вірування та ритуали. Передаючи яйце з рук в руки, люди вручали один одному саме життя, ще й розмальовували візерунками й орнаментами.